

УДК 321:327

DOI [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2025-1\(77\)-18](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2025-1(77)-18)

Павло ПЕТРОВ

кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
ppgdmo@gmail.com

ORCID: 0000-0001-9124-1763

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ: ІННОВАЦІЇ, СТАБІЛЬНІСТЬ І КРИЗА ДОВІРИ

У статті проаналізовано трансформацію політичних інститутів під впливом цифровізації в умовах нової технологічної реальності. Актуальність дослідження зумовлена глибокими змінами у взаємодії громадян і держави, появою інституційних інновацій і кризою довіри до демократичних інститутів. Метою роботи є комплексний аналіз впливу цифровізації на демократію, інституційну стабільність і політичну участь.

Дослідження показало, що концепція спроможної демократії має бути доповнена ідеями цифрової інклюзивності та захисту прав у кіберпросторі. Розглянуто еволюцію цифрового урядування, е-парламентаризму, електронної участі громадян та впровадження Big Data, штучного інтелекту й блокчейну у політичні процеси. Особливу увагу приділено ризикам цифровізації, таким як інформаційні маніпуляції, кіберзагрози та фрагментація політичного простору. Підкреслюється, що соціальні мережі, попри розширення можливостей участі, поглиблюють суспільну поляризацію та знижують довіру до інститутів. Зазначено, що відкритість цифрового середовища може сприяти поширенню дезінформації замість посилення громадянської обізнаності. Стаття обґрунтовує необхідність комплексної стратегії підтримки політичної стабільності: удосконалення законодавчого регулювання, розвитку цифрової етики, цифрової грамотності та подолання просторової цифрової нерівності. Акцент зроблено на важливості міждисциплінарного підходу, який об'єднує політичну науку, інформаційні технології та соціальну географію для глибшого розуміння викликів цифрової демократії.

У підсумку доводиться, що цифровізація одночасно відкриває нові можливості для розвитку демократії й висуває перед політичними інститутами безпрецедентні виклики, що потребують переосмислення принципів легітимності, відповідальності та інклюзивності в умовах глобальної інформаційної епохи.

Ключові слова: цифровізація, інституційні виклики, цифрова демократія, інституційні інновації, політичні трансформації, міждисциплінарний дискурс, трансформація.

Pavlo Petrov. TRANSFORMATION OF POLITICAL INSTITUTIONS IN THE DIGITAL AGE: INNOVATIONS, STABILITY, AND THE CRISIS OF TRUST

The article analyzes the transformation of political institutions under the influence of digitalization in the context of the new technological reality. The relevance of the study is determined by profound changes in the interaction between citizens and the state, the emergence of institutional innovations, and a crisis of trust in democratic institutions. The purpose of the paper is to conduct a comprehensive analysis of the impact of digitalization on democracy, institutional stability, and political participation.

The study demonstrates that the concept of resilient democracy should be complemented by ideas of digital inclusivity and the protection of rights in cyberspace. The article explores the evolution of digital governance, e-parliamentarism, citizen e-participation, and the implementation of Big Data, artificial intelligence, and blockchain technologies in political processes. Special attention is given to the risks arising from digitalization, such as information manipulation, cyber threats, and the fragmentation of the political space. It is emphasized that social networks, despite expanding participation opportunities, also deepen societal polarization and undermine trust in institutions. The article notes that the openness of the digital environment can facilitate the spread of misinformation rather than strengthening civic awareness. The paper argues for the need for a comprehensive strategy to support political stability, including improvements in legislative regulation, the development of digital ethics, enhancement of digital literacy, and efforts to overcome spatial digital inequality. Emphasis is placed on the importance of an interdisciplinary approach that combines political science, information technology, and social geography to better understand the challenges of digital democracy.

In conclusion, the article asserts that digitalization simultaneously opens new opportunities for democratic development and presents unprecedented challenges for political institutions, requiring a rethinking of the principles of legitimacy, accountability, and inclusiveness in the global information age.

Key words: digitalization, institutional challenges, digital democracy, institutional innovations, political transformations, interdisciplinary discourse, transformation.

Постановка проблеми. Традиційні моделі плюралізму, представництва й підзвітності опиняються під тиском нових цифрових реалій, які водночас створюють інституційні інновації та загрожують виникненню глибокої кризи довіри. Незважаючи на відкриття нових можливостей для залучення громадян через е-парламентаризм, цифрові референдуми й онлайн-участь, цифрова нерівність, інформаційні маніпуляції, кібератаки та фрагментація політичного простору ускладнюють стабільний розвиток демократії. Цифрове середовище, яке має потенціал для посилення участі та прозорості, парадоксально може призводити до подриву довіри до політичних інститутів, посилення поляризації суспільства та маргіналізації окремих груп населення.

Таким чином, основна проблема полягає у визначенні шляхів трансформації політичних інститутів, які дозволять поєднати інноваційність цифрової епохи із збереженням демократичних стандартів, легітимності, інституційної стійкості та інклюзивності. Вирішення цього питання потребує міждисциплінарного підходу, що об'єднує політичну теорію, інформаційні технології та соціальну географію, з урахуванням як технологічних, так і просторових аспектів цифрових трансформацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Трансформація політичних інститутів у цифрову епоху активно вивчається на перетині політичної науки, інформаційних технологій і соціальної географії. Теорія спроможної демократії, представлена Ф. Фукуямою, доповнює класичні підходи Р. Даля і враховує необхідність адаптації політичних систем до нових викликів. М. Кастельс та Ш. Зубофф досліджують зміну комунікаційних структур і загрози легітимності демократичних процесів. Чедвік акцентує на гібридних моделях комунікації у цифрову добу. Звіти ОЕСР та ООН підкреслюють необхідність цифрової модернізації гілок влади та розвиток е-парламентаризму. Цифрова нерівність як бар'єр до політичної участі розглядається у працях М. Грема, Я. ван Дейка. Вплив дезінформації, кібератак і соціальних мереж на політичну поляризацію аналізують Беннетт і Лівінгстон, Тукер та інші. Перспективи використання Big Data, штучного інтелекту й блокчейну для трансформації політичних процедур описані у роботах Майєра-Шенбергера і Кукіра та Ноізата, з акцентом на важливості цифрової етики. Таким чином, сучасна наукова література висвітлює як інституційні інновації, так і ризики цифровізації, вимагаючи перегляду традиційних підходів до демократії в глобальному інформаційному суспільстві.

Метою статті є комплексний аналіз впливу цифровізації на демократію, інституційну стабільність і політичну участь.

Виклад основного матеріалу дослідження. Цифровізація радикально змінює функціонування політичних інститутів, трансформуючи механізми взаємодії гілок влади, способи участі громадян і принципи стабільності демократії. Теорія спроможної демократії виникла як відповідь на необхідність поєднання політичного плюралізму з ефективністю інституцій, орієнтуючись на адаптивність до змін, підтримку широкої участі та інституційну стійкість [9]. У контексті плюралізму вона прагне інтегрувати різні політичні ідентичності в стабільну систему через відкриту конкуренцію без ризику розпаду [6].

Разом із тим, цифрова епоха висунула нові виклики. Інформаційно-комунікаційні технології змінили структуру взаємодії громадян і влади, поставивши під сумнів класичні моделі представництва та делегування повноважень [3]. Цифрові платформи розширили можливості участі, але водночас призвели до фрагментації політичного простору та ослаблення традиційних механізмів стабільності. Крім того, цифровізація змінила розподіл повноважень між гілками влади: виникла потреба в нових моделях врегулювання взаємодії в кіберпросторі, де межі між виконавчою, законодавчою та судовою владою розмиваються [25]. Це загострює питання легітимності та вимагає переосмислення ролі держави в цифрову добу. Таким чином, цифровізація відкриває простір для інституційних інновацій, але водночас ставить під сумнів класичні уявлення про стабільність і ефективність демократії, що потребує нових стратегій підтримки балансу між відкритістю, участю та інституційною стійкістю.

Цифровізація призвела до суттєвих змін у функціонуванні політичних інститутів, зокрема у взаємодії між гілками влади. Впровадження цифрового урядування (e-governance) стимулювало розвиток нових механізмів комунікації між виконавчою, законодавчою та судовою владою. Системи електронного документообігу, відкриті дані (open data) та платформи електронних консультацій забезпечили більшу прозорість державних процесів та оперативність прийняття рішень [22]. Водночас цифрове урядування змінює баланс сил: посилення ролі виконавчих органів, які опановують технології першими, часто випереджає адаптацію парламентських і судових інституцій. Це створює ризики зосередження

влади у виконавчій гілці та потребує розробки нових механізмів цифрового контролю і балансу гілок влади [17; 16].

Одним із важливих проявів інституційних інновацій став розвиток е-парламентаризму. Використання цифрових технологій у законодавчій діяльності дозволяє парламентаріям проводити сесії онлайн, голосувати дистанційно та організовувати відкриті слухання за допомогою електронних платформ [11]. Онлайн-участь громадян через петиції, електронні консультації, платформи обговорень і навіть цифрові референдуми посилює залучення суспільства до політичного процесу, розширюючи можливості для громадського контролю та ініціювання законодавчих змін. Особливо значущою є роль новітніх технологій, таких як великі дані (Big Data), штучний інтелект (AI) та блокчейн, у трансформації політичних процедур. Big Data дозволяють здійснювати глибинний аналіз громадської думки у реальному часі, що змінює підходи до формування політичних стратегій [13]. Штучний інтелект вже застосовується для автоматизації обробки запитів громадян, аналізу петицій та прогнозування результатів політичних процесів [4]. Блокчейн-технології відкривають нові можливості для організації прозорих і захищених електронних виборів, де результати можуть бути перевірені незалежно від впливу третіх сторін [14].

Однак застосування цих технологій також породжує нові ризики: небезпеку маніпуляцій даними, автоматизованого ухвалення рішень без людського контролю, втрати приватності громадян та нерівності у доступі до цифрових інструментів. Відтак цифрова епоха вимагає не тільки інновацій у політичних процедурах, а й глибокого перегляду принципів демократії, інституційної відповідальності та захисту прав громадян у нових технологічних умовах.

Цифрові інновації сприяють глибокій трансформації політичних інститутів, змінюють взаємодію гілок влади та модифікують механізми участі громадян, водночас висувуючи нові вимоги до збереження демократичних принципів і відповідальності. У цифрову епоху проблема довіри до політичних інститутів набула нових вимірів. Інформаційні маніпуляції, кібератаки та масова дезінформація стали одним із головних чинників підриву стабільності демократичних процесів. Використання цифрових платформ для поширення фейкових новин, цілеспрямованих кампаній дезінформації та втручання у виборчі процеси значно послабило довіру громадян до традиційних інститутів влади [1].

Кібератаки на державні структури, включно із парламентами, міністерствами та виборчими комісіями, підривають відчуття безпеки у громадян та створюють образ держави як нездатної гарантувати захист основних демократичних процедур [15]. Особливо небезпечними є кампанії гібридного впливу, коли маніпуляції у цифровому середовищі поєднуються з традиційними формами політичного тиску.

Соціальні мережі стали амбівалентним інструментом: з одного боку, вони розширили можливості громадянської участі, з іншого – сприяли фрагментації громадської думки та поширенню інформаційних бульбашок. Алгоритмічні механізми підбору контенту часто посилюють поляризацію суспільства, що підриває єдність громадянської сфери та знижує довіру до загальнонаціональних політичних інститутів [21].

Парадокс відкритості цифрового середовища полягає в тому, що збільшення доступу до інформації не завжди призводить до зростання рівня обізнаності та довіри. Навпаки, інформаційна перенасиченість, недостовірність джерел і зростання кількості конспірологічних наративів створюють ситуацію, коли громадяни починають сумніватися у достовірності офіційної інформації та легітимності державних рішень [12]. Таким чином, у цифрову епоху довіра до політичних інститутів опинилася під багатовекторним тиском. Для збереження легітимності демократії необхідне не лише технічне забезпечення інформаційної безпеки, а й розвиток нових моделей інформаційної етики, цифрової освіти та прозорого управління в цифровому середовищі.

Адаптація політичних систем до цифрових трансформацій є складним процесом, що змушує традиційні інститути переосмислювати свою роль в умовах стрімкої комунікації та розширення громадянської участі. Системи, що базуються на відкритості та гнучкості, демонструють вищу адаптивність [2]. Підтримка інституційної стабільності у цифрову епоху передбачає удосконалення законодавства в сфері цифрової безпеки та захисту даних, зокрема через акти на зразок GDPR [7], розвиток цифрової етики [8] і формування політичної культури, яка поєднує інновації з демократичними цінностями. Попри ці зусилля, цифрова епоха загострює загрозу фрагментації політичного простору: ізоляція громадян у цифрових екосистемах та поширення альтернативних фактів руйнують спільний суспільний дискурс [20]. Це вимагає пошуку ефективних політичних альтернатив,

таких як партисипативна демократія і децентралізоване управління за допомогою блокчейн-технологій [19], із одночасним запобіганням новим формам цифрової нерівності. Інституційна стабільність у цифрову епоху має базуватися на інтеграції технологічних інновацій із принципами прозорості, відповідальності та інклюзивності.

Сучасне осмислення цифрових трансформацій вимагає міждисциплінарного підходу, що поєднує політичну науку, інформаційні технології та соціальну географію. Політична теорія аналізує зміну моделей участі, представництва та легітимності в цифрову епоху. ІТ-студії зосереджуються на технічних аспектах – як-от розробка платформ для електронного врядування чи алгоритмів управління даними [5]. Соціальна географія, у свою чергу, привертає увагу до просторових наслідків цифровізації, підкреслюючи нерівномірність доступу до технологій як критичний чинник соціальної і політичної стратифікації [10]. Взаємодія цих дисциплін дозволяє побачити, що цифрова демократія є не лише питанням технологічної доступності чи політичної волі, а й результатом складної просторової динаміки, що формує можливості чи бар'єри участі для різних регіонів та соціальних груп. Дослідження цифрового врядування показують, що найбільше виграють ті регіони, де розвинена інфраструктура, високий рівень цифрової грамотності і доступ до якісних інтернет-послуг [23].

Просторовий вимір інституційної трансформації особливо важливий у контексті цифрової нерівності. Незважаючи на глобальне поширення інформаційно-комунікаційних технологій, значна частина населення у країнах Глобального Півдня або у віддалених регіонах розвинених країн залишається відрізаною від можливостей цифрової участі [24]. Це обмежує доступ громадян до електронних сервісів, онлайн-голосування, консультаційних платформ та механізмів цифрового представництва. Цифровий розрив поглиблює вже існуючі соціально-економічні нерівності та ставить під загрозу інклюзивність демократичних процесів. Ті, хто мають обмежений доступ до цифрових ресурсів, стають «невидимими» для політичної системи, що призводить до зниження рівня політичної участі, апатії та соціального відчуження [18].

Розуміння цифрової демократії неможливе без урахування просторових і соціальних нерівностей. Інституційна інновація має супроводжуватися активною політикою подо-

лання цифрового розриву через розширення доступу до інфраструктури, підвищення цифрової грамотності та забезпечення рівних можливостей для всіх громадян у цифровому середовищі.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Цифровізація радикально трансформує політичні інститути, змінюючи їхню структуру, функції та взаємодію з громадянами. Впровадження цифрового урядування, розвиток е-парламентаризму, застосування великих даних, штучного інтелекту та блокчейну стимулюють інституційні інновації, підвищують прозорість і ефективність політичних процесів. Водночас цифровізація створює серйозні виклики для демократії, зокрема посилення цифрової нерівності, фрагментацію політичного простору та підірив довіри до традиційних демократичних інститутів. Просторовий аспект цифрових трансформацій також набуває особливого значення: цифровий розрив між регіонами і країнами стає одним із головних чинників політичної стратифікації.

Для забезпечення демократичного розвитку в цифрову епоху необхідно поєднувати технологічні інновації з активним розвитком цифрової етики, нових форм політичної культури, механізмів захисту прав людини в кіберпросторі та інклюзивної цифрової інфраструктури. Сучасна демократія має зберігати баланс між відкритістю, ефективною участю громадян і структурною стійкістю інститутів влади.

Постає необхідним поглиблене емпіричне дослідження ефективності цифрових інструментів участі в різних країнах та оцінка їхнього впливу на політичну легітимність і стійкість демократичних систем. Важливим напрямом є вивчення впливу штучного інтелекту та алгоритмічного управління на процеси прийняття політичних рішень, а також розробка механізмів захисту від кібератак, маніпуляцій і дезінформації. Особливу увагу має бути приділено аналізу цифрової нерівності, її просторовому виміру та впливу на інклюзивність політичної участі. Крім того, подальші дослідження повинні зосередитися на розробці концепцій етичного цифрового врядування та міждисциплінарних підходів, що інтегрують політичну теорію, ІТ-студії, соціальну географію та право. Комплексне осмислення цифрових трансформацій дозволить сформулювати стратегії розвитку політичних інститутів, здатних забезпечити ефективну, інклюзивну та легітимну демократію у глобальній інформаційній епосі.

Література:

1. Bennett W. L., Livingston S. The disinformation order: Disruptive communication and the decline of democratic institutions. *European Journal of Communication*, 2018. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0267323118760317>
2. Bertot J. C., Jaeger P. T., Hansen D. The Impact of Polices on Government Social Media Usage: Issues, Challenges, and Recommendations. *Government Information Quarterly*. 2012. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0740624X12000462>
3. Castells M. Networks of Outrage and Hope: Social Movements in the Internet Age. Polity Press. 2012. URL: <https://voidnetwork.gr/wp-content/uploads/2019/11/Networks-of-Outrage-and-Hope-Social-Movements-in-the-Internet-Age-Manuel-Castells.pdf>
4. Cave S., Dignum V. Algorithms and Accountability: A Stakeholder View on AI in Decision Making. *AI & Society*, 2019. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s00146-019-00841-4>
5. Chadwick A. The Hybrid Media System: Politics and Power. Oxford University Press. 2013. URL: <https://global.oup.com/academic/product/the-hybrid-media-system-9780199759477>
6. Dahl R. A. Polyarchy: Participation and Opposition. Yale University Press. 1971. URL: <https://archive.org/details/polyarchypartici00dahl>
7. European Union. General Data Protection Regulation (GDPR). *Official Journal of the European Union*. 2016. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj>
8. Floridi L. Soft Ethics and the Governance of the Digital. *Philosophy & Technology*. 2018. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s13347-018-0323-1>
9. Fukuyama F. Political Order and Political Decay: From the Industrial Revolution to the Globalization of Democracy. Farrar, Straus and Giroux. 2015. URL: <https://www.amazon.com/Political-Order-Decay-Industrial-Globalization/dp/0374227357>
10. Graham M. Time machines and virtual portals: The spatialities of the digital divide. *Progress in Development Studies*. 2011. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/146499341001000102>
11. Inter-Parliamentary Union (IPU). World e-Parliament Report 2022. IPU, 2022. URL: <https://www.ipu.org/resources/publications/reports/2022-09/world-e-parliament-report-2022>
12. Lewandowsky S., Ecker U. K. H., Cook J. Beyond Misinformation: Understanding and Coping with the "Post-Truth" Era. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, 2017. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2211368117300708>
13. Mayer-Schönberger V., Cukier K. Big Data: A Revolution That Will Transform How We Live, Work, and Think. Eamon Dolan/Houghton Mifflin Harcourt, 2013. URL: <https://archive.org/details/bigdatarevolution0000mayer>
14. Noizat P. "Blockchain Electronic Vote." In Bitcoin Conference, 2015. URL: <https://bitcoinmagazine.com/technical/blockchain-electronic-vote-1431046984>
15. Nye J. S. Deterrence and Dissuasion in Cyberspace. *International Security*, 2017. URL: <https://www.belfercenter.org/publication/deterrence-and-dissuasion-cyberspace>
16. OECD. Digital Government Review of Finland: Working Together to Sustain Success. OECD Publishing, 2020. URL: <https://www.oecd.org/gov/digital-government/digital-government-review-of-finland.htm>
17. OECD. Digital Government Review: Towards a Digital Government Framework. OECD Publishing, 2019. URL: <https://www.oecd.org/governance/digital-government/>
18. Selwyn N. Reconsidering Political and Popular Understandings of the Digital Divide. *New Media & Society*. 2004. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1461444804042519>
19. Shirky C. Here Comes Everybody: The Power of Organizing Without Organizations. Penguin Press. 2008. URL: <https://www.penguinrandomhouse.com/books/166484/here-comes-everybody-by-clay-shirky/>
20. Sunstein C. R. #Republic: Divided Democracy in the Age of Social Media. Princeton University Press. 2017. URL: <https://press.princeton.edu/books/hardcover/9780691175515/republic>
21. Tucker J. A., Guess A., Barbera P., Vaccari C., Siegel A., Sanovich S., Stukal D., Nyhan B. Social Media, Political Polarization, and Political Disinformation: A Review of the Scientific Literature. Hewlett Foundation, 2018. URL: <https://hewlett.org/library/social-media-political-polarization-and-political-disinformation-a-review-of-the-scientific-literature/>
22. United Nations. E-Government Survey 2022: The Future of Digital Government. United Nations, 2022. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E-Government-Survey-2022>
23. van Dijk J. The Digital Divide. Polity Press. 2020. URL: <https://www.politybooks.com/bookdetail/?isbn=9781509534452>
24. World Bank. Digital Dividends: World Development Report. World Bank Publications. 2021. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2016>
25. Zuboff S. The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power. Public Affairs. 2019. URL: <https://www.publicaffairsbooks.com/titles/shoshana-zuboff/the-age-of-surveillance-capitalism/9781610395694/>